

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ : Η μεταπολεμική ιστορία ενός ονόματος

του Παναγιώτη ΑΛΕΒΑΝΤΗ

Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε σε μια πρώτη μορφή στο περιοδικό ΣΑΜΙΖΝΤΑΤ (Τεύχος XXXVIII 27 Αυγούστου 1997) με τον τίτλο «Κάλλιο φανερός εχθρός παρά μπαμπέσης φίλος». Αναδημοσιεύτηκε αναθεωρημένο το Νοέμβριο του 2007 ως σχόλιο στο άρθρο «Μακεδονικό Πρόβλημα» στο ιστολόγιο <http://dimitrisdoctor.blogspot.com>. Δημοσιεύεται εδώ με ορισμένες προσθήκες και διορθώσεις.

Το φθινόπωρο του 2008 η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις με την (πρώην Γιουγκοσλαβική) Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ ή FYROM) σχετικά με το όνομα του εν λόγω κρατιδίου, το οποίο σχηματίστηκε την δεκαετία του 1990 από τη διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας. Από την επί σειρά ετών θέση ότι «η Ελλάδα δεν μπορεί να αναγνωρίσει το κράτος των Σκοπίων με επίσημη ονομασία που να περιέχει τον όρο Μακεδονία», έχουμε τώρα υποχωρήσει στη θέση ότι «η Ελλάδα επιζητεί ένα όνομα κοινά αποδεκτό, με γεωγραφικό προσδιορισμό, το οποίο θα ισχύει έναντι όλων». Όπου ως γεωγραφικός προσδιορισμός νοείται η «Βόρεια» ή η «Άνω» Μακεδονία. Αρκετές χώρες έχουν ήδη αναγνωρίσει την ΠΓΔΜ ως Δημοκρατία της Μακεδονίας και όλα σχεδόν τα διεθνή ΜΜΕ αναφέρονται πλέον σε αυτήν ως απλά Μακεδονία, στους κατοίκους της ως Μακεδόνες, στην γλώσσα τους ως Μακεδονικά. Και η επίσημη σύντμηση του ονόματος τους είναι ΜΚ και MKD βάσει των διεθνών προτύπων του ISO.

Στην Ελλάδα, ωστόσο, η κοινή γνώμη μένει με την εντύπωση πως η χώρα μας βρίσκεται σε άμυνα και πως οι ξένοι μας πιέζουν χωρίς να έχουν δίκαιο. Και φυσικά τα σενάρια και οι θεωρίες για τα «μεγάλα» συμφέροντα εναντίον της Ελλάδας, τις «ζώνες επιρροής» των Μεγάλων στα Βαλκάνια, τον «ανθελληνισμό» και τις «συννομοσίες» δίνουν και παίρνουν. Σε παλαιότερη έκδοση του παρόντος άρθρου γράφαμε ότι «το θέμα συζητείται στον ΟΗΕ και μπορούμε να σας διαβεβαιώσουμε πως το αποτέλεσμα δεν θα είναι με κανέναν τρόπο αυτό που περιμένουμε και θα υποστούμε μια δεινή αποτυχία». Κι αυτό γιατί τα πράγματα έχουν δυστυχώς μια πολύ πιο απλή εξήγηση με βάση την οποία το λάθος είναι όλο δικό μας και μάλιστα η αλλαγή της θέσης μας στο «Μακεδονικό» κατά τη δεκαετία του 1990 μπορεί να χαρακτηριστεί σχεδόν σχιζοφρενική για τον ουδέτερο παρατηρητή. Να με δυο λόγια η ιστορία.

Για τον καλόπιστο παρατηρητή, τα ιστορικά στοιχεία για την γεωγραφική περιοχή με το όνομα Μακεδονία, η οποία είναι σήμερα μοιρασμένη στην Ελλάδα, την Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ είναι μάλλον σαφή. Μετά από πολυτάραχη ιστορία αιώνων κατέληξε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ως μια πολυεθνική επαρχία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με κατοίκους τουρκόφωνους, ελληνόφωνους, βουλγαρόφωνους, αλβανόφωνους και βλάχους. Με κατοίκους χριστιανούς (διαφόρων κατευθύνσεων), ισραηλίτες και μουσουλμάνους το θρήσκευμα. Η οποία απελευθερώθηκε την δεύτερη δεκαετία 20^{ου} αιώνα μετά από πολύχρονο Μακεδονικό αγώνα κατά των Τούρκων. Στον αγώνα αυτό συμμετείχαν όλες οι υπόδουλες εθνότητες μερικές με το όνειρο απλώς να απαλλαγούν από τον τουρκικό ζυγό και να συνεχίσουν να ζουν σε μια πολυεθνική κοινωνία. Όμως από τους Βαλκανικούς Πολέμους ορισμένες χώρες βγήκαν πιο κερδισμένες από άλλες, με μεγάλο χαμένο τη Βουλγαρία, η οποία πάντα ονειρευόταν μian διέξοδο στο Αιγαίο. Οι βουλγαρόφωνοι πληθυσμοί της Μακεδονίας βρέθηκαν υπό ελληνική ή σερβική κυριαρχία και άρχισαν να δέχονται πιέσεις για αφομοίωση ή τέλος πάντων για αποκοπή από την βουλγαρόφωνη μητέρα πατρίδα, που ποτέ δεν έπαψε να καλλιεργεί τις εδαφικές της φιλοδοξίες. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το πρώτο αναγνωστικό στα Μακεδονικά, μian (ανύπαρκτη) τότε γλώσσα (το ABECEDAR) κυκλοφόρησε το 1925 με πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης, αλλά

αμέσως αποσύρθηκε. Έτσι χάρις στις (κυρίως καταπιεστικές) προσπάθειες Ελλήνων και Σέρβων οι βουλγαρόφωνοι κάτοικοι της Μακεδονίας άρχισαν να αποκτούν τη δική τους εθνική συνείδηση. Μετανάστες σε Αμερική και Αυστραλία δηλώνουν Μακεδόνες. Και μετά τον παγκόσμιο πόλεμο, χάρις στον Τίτο, που και αυτός είχε το δικό του πρόγραμμα, δημιουργείται γι' αυτούς η Ομόσπονδη Δημοκρατία της Μακεδονίας, στην οποία επίσημη γλώσσα είναι πια μια βουλγαρική διάλεκτος, τα μακεδονικά¹ τα οποία διαφοροποιούνται και επίσημα από τα Βουλγαρικά με την προσθήκη μερικών επιπλέον χαρακτήρων στο κυριλλικό αλφάβητο.

Ας έλθουμε τώρα στο θέμα των γεωγραφικών ονομάτων το οποίο απασχόλησε από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 μια συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών². Έτσι, η Πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων συνήλθε στην Γενεύη από 4 ως 22 Σεπτεμβρίου 1967. Από τα επίσημα πρακτικά φαίνεται πως συμμετείχαν εκπρόσωποι της Τουρκίας, Βουλγαρίας και Κύπρου αλλά όχι της Ελλάδας ή της Γιουγκοσλαβίας. Αντίθετα στην Δεύτερη Συνδιάσκεψη που έγινε στο Λονδίνο από 10 ως 31 Μαΐου 1972 εκπροσωπήθηκαν όλες οι παραπάνω χώρες. Η Ελλάδα παρουσίασε μάλιστα και μια εργασία του Δ. Βαγιακάκου της Ακαδημίας Αθηνών σχετικά με τα ελληνικά τοπωνύμια.

Αξίζει τον κόπο να σταθεί κανείς στην στάση της Γιουγκοσλαβίας και στα ψηφίσματα της Δεύτερης αυτής Συνδιάσκεψης³. Στην έκθεση που παρουσίασε η Γιουγκοσλαβία αναφέρεται ότι: «*Τα δύο είδη επίσημων χαρακτήρων της γιουγκοσλαβικής γλώσσας, οι λατινικοί και κυριλλικοί χαρακτήρες, αποτελούν ένα πρώτο εμπόδιο που δυσκολεύει την διάχυση της πληροφορίας, είτε πρόκειται για σχέδια, είτε για χάρτες είτε τέλος για άτλαντες ή άλλα δημοσιεύματα*». Εξάλλου, ανάμεσα στα ψηφίσματα που ενέκρινε η Συνδιάσκεψη, υπάρχουν δύο με ιδιαίτερη σημασία. Το ψήφισμα 5 αναφέρεται στους βουλγαρικούς κυριλλικούς χαρακτήρες και στην μέθοδο μεταγραφής τους στα λατινικά. Το Ψήφισμα 6 αναφέρεται στους γιουγκοσλαβικούς κυριλλικούς χαρακτήρες λέγοντας επί λέξει:

«Η Συνδιάσκεψη,

Αναγνωρίζοντας πως στην Γιουγκοσλαβία χρησιμοποιούνται επίσημα από πολύ καιρό δύο συστήματα γραφής, το λατινικό και το κυριλλικό αλφάβητο,

Αναγνωρίζοντας επίσης πως στην Γιουγκοσλαβία τα τοπωνύμια που περιέχονται στις ονοματολογίες και τους χάρτες έχουν μεταγραφεί στο λατινικό αλφάβητο σύμφωνα με ένα ενιαίο σύστημα,

*Συστήνει όπως το σύστημα αυτό όπως χρησιμοποιείται στην τελευταία έκδοση (1971) της επίσημης έκδοσης *Imenik mesta* (Ευρετήριο των κατοικημένων περιοχών) της Ομοσπονδιακής στατιστικής υπηρεσίας στο Βελιγράδι, καθιερωθεί ως διεθνές σύστημα για τη μεταγραφή σε λατινικούς χαρακτήρες των γιουγκοσλαβικών γεωγραφικών ονομάτων τα οποία στην Γιουγκοσλαβία γράφονται επίσημα με το κυριλλικό αλφάβητο».*

Έτσι εν έτει 1972 ουδείς λόγος γίνεται για «μακεδονική» γλώσσα ή για γεωγραφική ονομασία «Μακεδονία». Κι ας είμαστε τότε υπό καθεστώς πλήρους χούντας.

Η Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την τυποποίηση των γεωγραφικών ονομάτων έγινε - ω ειρωνεία - στην Αθήνα από 17 Αυγούστου έως 7 Σεπτεμβρίου 1977. Την Συνδιάσκεψη άνοιξε ο Υπουργός Πολιτισμού Κ. Τρυπάνης επί Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή και με Υπουργό Εξωτερικών τον Δ. Μπίτσιο. Δυστυχώς οι βάσεις για τις

1 Χαρακτηριστικό είναι ότι όταν συναντώνται επίσημοι από την ΠΓΔΜ και από την Βουλγαρία, ο Βούλγαρος δεν χρησιμοποιεί διερμηνέα (γιατί καταλαβαίνει τα μακεδονικά) σε αντίθεση με τον ομόλογο του από την ΠΓΔΜ που θέλει πάντα διερμηνέα.

2 Βλέπε <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/uncsgn.htm>.

3 Χρησιμοποιήθηκαν τα επίσημα πρακτικά των Συνδιασκέψεων. Όλες οι μεταφράσεις είναι δικές μου.

διεκδικήσεις της ΠΓΔΜ τέθηκαν υπό τη σκιά της Ακροπόλεως και μάλιστα χωρίς να το πάρουμε χαμπάρι. Η μάλλον χωρίς να το πάρουν χαμπάρι αυτοί που έπρεπε, οι αρμόδιοι του Υπουργείου Εξωτερικών για Βαλκανικά θέματα. Της Συνδιάσκεψης προήδρευσε ο Λ. Μαυρίδης και η Ελλάδα παρουσίασε έκθεση για τις δραστηριότητες στον τομέα. Όμως η θέση της Γιουγκοσλαβίας είναι τώρα διαφορετική. Αναφέρεται στην έκθεσή τους ότι:

«Σύμφωνα με το σύνταγμα της Γιουγκοσλαβίας, η Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας είναι ομόσπονδο κράτος που απαρτίζεται από έξι σοσιαλιστικές δημοκρατίες: Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Κροατία, Μακεδονία, Σλοβενία και Σερβία. Υπάρχουν επίσης δύο αυτόνομες περιοχές στην Σερβία: το Κόσοβο και η Βοϊβοδίνα. Εντούτοις, τα μέλη όλων των εθνών και των εθνοτήτων έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν την δική τους γλώσσα, γραφή και ορθογραφία, ανεξάρτητα από τον αριθμό τους και από το έδαφος (territory) στο οποίο ζουν. Στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας οι γλώσσες όλων των εθνών και των εθνοτήτων είναι ίσες, όπως είναι και οι γραφές και οι ορθογραφίες τους.

Σύμφωνα με τις συνταγματικές αρχές που αναφέρθηκαν, στην Γιουγκοσλαβία δεν υπάρχει ούτε μία μοναδική εθνική γλώσσα, ούτε μια κρατική γλώσσα, ούτε μία κύρια ή κυριαρχούσα γλώσσα που να μπορεί να διεκδικήσει ευρύτερη σφαίρα επιρροής. Ούτε και υπάρχει μια μοναδική κρατική γραφή ή ορθογραφία.»

Και προχωρεί αναφέροντας τη σύσταση της Γιουγκοσλαβικής Επιτροπής Τυποποίησης Γεωγραφικών Ονομάτων στην οποία συμμετέχουν αρχές από όλες τις δημοκρατίες και περιοχές καθώς και εκπρόσωποι από το Συμβούλιο της Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών, τον Γιουγκοσλαβικό Οργανισμό Τυποποίησης κλπ.

Δυστυχώς όταν παρουσιάστηκε η έκθεση αυτή από τους Γιουγκοσλάβους η Ελλάδα δεν αντέδρασε καθόλου. Και μάλιστα ανάμεσα στα ψηφίσματα που ενέκρινε η Συνδιάσκεψη, υπάρχει, εκτός από το ψήφισμα 10 που αναφέρεται στους βουλγάρικους κυριλλικούς χαρακτήρες και στη μέθοδο μεταγραφής τους στα λατινικά, ένα ψήφισμα καταστρεπτικό για την υπόθεση της Μακεδονίας, τουλάχιστον όπως θελήσαμε να την υποστηρίξουμε την δεκαετία του 1990. Το Ψήφισμα 11 αναφέρεται στα «Σερβοκροατικό και Μακεδονικό Κυριλλικό αλφάβητα της Γιουγκοσλαβίας». Να τι λέει το ψήφισμα αυτό:

«Η Συνδιάσκεψη,

Αναγνωρίζοντας την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης του Ψηφίσματος 6 της Δεύτερης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την τυποποίηση των γεωγραφικών ονομάτων,

Αναγνωρίζοντας επίσης πως στην Γιουγκοσλαβία η μεταγραφή του Σερβοκροατικού και Μακεδονικού Κυριλλικού αλφαβήτου σε λατινικούς χαρακτήρες χρησιμοποιείται από πολύ καιρό σε επίσημους καταλόγους γεωγραφικών ονομάτων και χάρτες,

Συστήνει όπως τα συστήματα που περιέχονται στο παράρτημα του παρόντος ψηφίσματος θεσπισθούν ως διεθνή συστήματα μεταγραφής σε λατινικούς χαρακτήρες των Σερβοκροατικών και Μακεδονικών γεωγραφικών ονομάτων στην Γιουγκοσλαβία.»

Και για το Ψήφισμα αυτό η ελληνική πλευρά δεν εξέφρασε καμία απολύτως επιφύλαξη. Ας σημειωθεί πως η Τουρκία είχε εκφράσει έντονες επιφυλάξεις για ένα ψήφισμα σχετικά με την «Εθνική Τυποποίηση». Στο ψήφισμα αυτό αναφέρονταν πως μόνον «νόμιμα συγκροτημένες αρχές» έχουν δικαίωμα τυποποίησης γεωγραφικών ονομάτων, αλλά η Τουρκία διατύπωσε την άποψη πως «η έννοια αυτή δεν μπορεί να ισχύσει στην Κύπρο μέχρις ότου αναγνωρισθεί από τις δύο κοινότητες που ζουν στο νησί νόμιμη και συνταγματική ομόσπονδη κυβέρνηση, μετά την ολοκλήρωση των διακοινοτικών συνομιλιών μεταξύ των εταίρων (partners) του δι-κοινοτικού Κράτους της Κύπρου». Ναι, ας μην ξεχνούμε, ήταν το 1977 στην Αθήνα

Ας σημειωθεί πως οι εκπρόσωποι της κάθε χώρας στις Συνδιασκέψεις αυτές ήταν διπλωμάτες εξουσιοδοτημένοι από τις Κυβερνήσεις τους. Μάλιστα, στην αρχή κάθε Συνδιάσκεψης γινόταν επαλήθευση των πληρεξουσίων των αντιπροσώπων. Ποιος άραγε μας εκπροσώπησε στην Αθήνα το 1977; Τα πρακτικά της Συνδιάσκεψης δεν αναφέρουν τα ονόματα των εθνικών εκπροσώπων. Όμως σε μία ad hoc ομάδα εμπειρογνομόνων επί γεωγραφικών ονομάτων, που είχε συνέλθει από 5 ως 16 Μαρτίου 1973, και τα πρακτικά της οποίας επισυνάπτονται στα πρακτικά της Συνδιάσκεψης, βρίσκουμε για το τμήμα Ανατολικοκεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης τα ονόματα των κκ. Δ. Βαγιακάκου (της Ακαδημίας Αθηνών) και Ε. Κωφού (ειδικού συμβούλου του ΥΠΕΞ).

Ο Ευάγγελος Κωφός εκπροσώπησε την Ελλάδα και το 1982, στην Τέταρτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων, που έγινε στην Γενεύη από 24 Αυγούστου ως 14 Σεπτεμβρίου. Ήταν ο μόνος Έλληνας εκπρόσωπος (σε αντίθεση με τους τέσσερις Γιουγκοσλάβους εκ των οποίων ο αναπληρωτής επικεφαλής της αντιπροσωπείας από την Ομόσπονδη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας – ΟΓΔΜ). Στην Γενεύη λοιπόν και επί ΠΑΣΟΚ μπήκε και το τελευταίο καρφί στο φέρετρο. Να η επίσημη ελληνική θέση:

«Σχετικά με τα εξώνυμα, η Ελλάς, παρά την μακρά ιστορική χρήση Ελληνικών τοπωνυμίων σε περιοχές εκτός από τα όρια του σημερινού Ελληνικού Κράτους, υποστηρίζει όλα τα σχετικά ψηφίσματα των συνδιασκέψεων των Ηνωμένων Εθνών για την τυποποίηση των γεωγραφικών ονομάτων, ιδίως όσων αναφέρονται: (α) στην κατάργηση, όσον το δυνατόν ταχύτερα των εξωνύμων σε διεθνή χρήση (χάρτες, διαβατήρια, τουριστικά φυλλάδια), και (β) στον σεβασμό των εθνικών τοπωνυμίων, όπως αυτά τυποποιούνται από την αρμόδια αρχή γεωγραφικών ονομάτων κάθε χώρας.»

Για να καταλάβει κανείς το μέγεθος της «πατάτας» θα πρέπει να αναφέρουμε με συντομία την έννοια του «εξωνύμου». Σύμφωνα λοιπόν με την ad hoc επιτροπή εμπειρογνομόνων στην οποία το 1973 συμμετείχε ο κ. Κωφός,

«Εξώνυμο, είναι η γραπτή μορφή ενός γεωγραφικού ονόματος που χρησιμοποιείται σε μίαν ορισμένη γλώσσα για μια γεωγραφική οντότητα που βρίσκεται εκτός από την περιοχή στην οποία η ορισμένη αυτή γλώσσα είναι επίσημη. Η μορφή του ονόματος αυτού διαφέρει από το όνομα που χρησιμοποιείται στην επίσημη γλώσσα ή γλώσσες της περιοχής στην οποία βρίσκεται η γεωγραφική οντότητα.»

Έτσι αφού η Τουρκία, για παράδειγμα, ονομάζει την Κωνσταντινούπολη Istanbul, όλοι οι ελληνικοί χάρτες (π.χ. στα σχολεία), τα ελληνικά διαβατήρια (π.χ. των εκδιωχθέντων Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης) και τα ελληνικά τουριστικά φυλλάδια θα πρέπει να την αναφέρουν ως Ισταμπούλ. Και φυσικά αφού η περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας αναφέρονταν ως Μακεδονία σε επίσημη γλώσσα της Γιουγκοσλαβίας - για την οποία μάλιστα δεχθήκαμε και τον τρόπο μεταγραφής της στα λατινικά - που είναι το πρόβλημα; Ο Έλληνας πληρεξούσιος στο πλέον αρμόδιο βήμα την έχει αναγνωρίσει ως Μακεδονία και μάλιστα δύο φορές: μια στην Αθήνα επί Νέας Δημοκρατίας και μία στην Γενεύη επί ΠΑΣΟΚ.

Με βάση το παραπάνω ψήφισμα για τη Μακεδονική γλώσσα, η ΟΓΔΜ ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στους Διεθνείς Οργανισμούς και ιδίως στον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) – στον οποίο η Ελλάδα απαξιούσε επί σειρά ετών να συμμετάσχει με δικαίωμα ψήφου – όπου στα διεθνή πρότυπα για κωδικούς γλωσσών έχει κατοχυρωθεί η «μακεδονική» ως

επίσημη γλώσσα, ενώ καθιερώθηκαν και τα MK και MKD κωδικοί της ΠΓΔΜ⁴. Επίσης στα πρότυπα για τα αλφάβητα εισήγαγαν την έννοια των Μακεδονικών Κυριλλικών χαρακτήρων από τους οποίους αφαιρέθηκε μεν ο χαρακτηρισμός Μακεδονικοί χάρις στις φιλότιμες προσπάθειες του «αγουροζυπνημένου» ΕΛΟΤ αλλά παραμένει ο προσδιορισμός της γλώσσας (Μακεδονικά) για την οποία χρησιμοποιούνται.

Θα κλείσουμε με μια παράγραφο που εξηγεί το πόσο έξω έπεσαν στις εκτιμήσεις τους οι αρμόδιοι. Ο κ Κωφός συνέγραψε την ίδια εποχή που συνέβησαν τα παραπάνω, το κεφάλαιο «*Το Μακεδονικό Ζήτημα στην Εποχή μας*» στον τόμο ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Εκδοτικής Αθηνών (εκδ. 1982). Ο Τόμος αυτός είχε, αν θυμόμαστε καλά, παρουσιαστεί σε επίσημη τελετή παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλή. Ο κ. Κωφός κλείνει λοιπόν το κεφάλαιο αυτό ως εξής:

«Έτσι, από τα μέσα της δεκαετίας του '50, το Μακεδονικό ζήτημα έχασε την παλαιά έντασή του που προερχόταν από την ανοικτή διατύπωση εδαφικών διεκδικήσεων. Η Γιουγκοσλαβία στράφηκε με ιδιαίτερη προσοχή στην προσπάθεια να εδραιώσει στο εσωτερικό της τη «μακεδονική εθνότητα». Προς το εξωτερικό - δηλ. τη Βουλγαρία και κατά δεύτερο λόγο την Ελλάδα - συνέχισε να απαιτεί αναγνώριση «μακεδονικών» μειονοτήτων, αλλά το μόνο που επιτύγχανε ήταν να προκαλεί, κατά καιρούς, τις έντονες αντιδράσεις κοινής γνώμης και ιθυνόντων στις γειτονικές της χώρες³⁰. Παρά την αρνητική αυτή πλευρά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το Μακεδονικό ζήτημα, αφού πέρασε την κρίσιμη περίοδο 1914-1954, εισήλθε στη φάση της φθίνουσας έντασης. Όλες οι ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, αν, δεν υπάρξουν εξωγενείς παράγοντες, και το ζήτημα αυτό θα μπορέσει να περιέλθει στο επίπεδο απλώς της ακαδημαϊκής ιστορικής αντιδικίας.»

στην υποσημείωση ³⁰ αναφέρεται: «Στις θέσεις του 7ου Συνεδρίου της Ενώσεως Μακεδόνων Κομμουνιστών (2.2.1978), περιλήφθηκε και η οξύτατη διατύπωση ότι «οι διακρίσεις σε βάρος της μακεδονικής εθνικής μειονότητας στην Ελλάδα συνεχίζονται». Λίγο αργότερα, ο ίδιος ο Πρόεδρος Τίτο σε δηλώσεις του στα Σκόπια ανέφερε ότι στις συναντήσεις του με τον Έλληνα Πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή είχε συζητήσει το Μακεδονικό. Αυτό προκάλεσε στην Αθήνα άμεση αντίδραση, με κυβερνητική ανακοίνωση ότι οι απόψεις για την ύπαρξη μειονοτικού θέματος στην Ελλάδα διαφέρουν (9.10.1978). Την επομένη ο Αρχηγός της Αντιπολιτεύσεως Α. Παπανδρέου, με δηλώσεις του τάχθηκε αλληλέγγυος με την Κυβέρνηση στο ζήτημα αυτό. Το αποτέλεσμα υπήρξε η διακοπή της δημόσιας αναμόχλευσης του ζητήματος από τα Γιουγκοσλαβικά μέσα δημοσιότητας.»

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω τα συμπεράσματα που βγαίνουν είναι ότι:

1. Το 1925 η Ελλάδα υποστήριξε επίσημα την ιδέα μιας ξεχωριστής Μακεδονικής γλώσσας εκδίδοντας αλφαβητάριο.
2. Από το 1945 και μέχρι την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα δέχτηκε αδιαμαρτύρητα την ύπαρξη της Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Μακεδονίας.
3. Το 1977 η Ελλάδα από επίσημο βήμα του ΟΗΕ δεν διατύπωσε επιφυλάξεις για τη Μακεδονική γλώσσα και τους Μακεδονικούς κυριλλικούς χαρακτήρες ούτε για το δικαίωμα της ΟΓΔΜ να ενεργεί ως επίσημος φορέας προσδιορισμού γεωγραφικών ονομάτων.
4. Το 1982 η Ελλάδα δήλωσε σε επίσημο βήμα του ΟΗΕ ότι «*παρά την μακρά ιστορική χρήση Ελληνικών τοπωνυμίων σε περιοχές εκτός από τα όρια του σημερινού Ελληνικού Κράτους, υποστηρίζει ... την κατάργηση, όσον το δυνατόν ταχύτερα των εξωνύμων σε διεθνή χρήση (χάρτες, διαβατήρια, τουριστικά φυλλάδια), και ... τον σεβασμό των εθνικών*

4 Διεθνή Πρότυπα ISO 639 (διψήφιοι και τριψήφιοι κωδικοί γλωσσών), ISO 3166 (διψήφιοι και τριψήφιοι κωδικοί χωρών)

τοπωνυμίων, όπως αυτά τυποποιούνται από την αρμόδια αρχή γεωγραφικών ονομάτων κάθε χώρας».

5. Το 1982 επίσης ο αρμοδιος σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών θεωρούσε ότι το «Μακεδονικό ζήτημα, ... εισήλθε στη φάση της φθίνουσας έντασης» και «ότι, αν, δεν υπάρξουν εξωγενείς παράγοντες, και το ζήτημα αυτό θα μπορέσει να περιέλθει στο επίπεδο απλώς της ακαδημαϊκής ιστορικής αντιδικίας».
6. Η Ελλάδα δεν έφερε αντίρρηση στην καθιέρωση των συντμήσεων MK/MKD στο διεθνές πρότυπο ISO 3166 για τους κωδικούς χωρών (το 1993) ούτε για τη καθιέρωση συντμήσεων MK/MKD/MAC στο διεθνές πρότυπο ISO 639 για τους κωδικούς γλωσσών (περίπου την ίδια εποχή).

Έτσι, στις συνομιλίες που διεξάγονται στο πλαίσιο του ΟΗΕ για την αλλαγή του επίσημου ονόματος της ΠΓΔΜ, γίνεται προφανής αφενός η δύσκολη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας και αφετέρου η επιμονή της ΠΓΔΜ στη διατήρηση των «κεκτημένων». Η έλλειψη μακρόπνοης εξωτερικής πολιτικής τόσο κατά τον μεσοπόλεμο όσο και μετά τον 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο, αλλά και η χρόνια αδιαφορία μας, έχουν ως αποτέλεσμα να προσπαθούμε να δικαιολογήσουμε τα αδικαιολόγητα και να φαινόμαστε ως απαιτητικοί και δύσκολοι γείτονες ενώ θα μπορούσαμε, αν είχαμε αντιδράσει εγκαίρως διατυπώνοντας κάποιες επίσημες επιφυλάξεις, να είχαμε τουλάχιστον διατηρήσει το δικαίωμα μας «να διαφωνούμε».